

Etelä-Pohjanmaan tilannekuva 2025

1. Väestökehitys

- Maahanmuuton määrä on vuonna 2024 vakiintumassa noin kolminkertaiseksi 2010-luvun vuosikeskiarvosta
- 15–24-vuotiaiden muuttotappio on ollut maakunnista kaikkein suurin 2017-2023
- Seinäjoella maahanmuuton määrä pysynyt korkeana

Etelä-Pohjanmaan 18 kunnassa asui vuoden 2023 lopussa 190 543 henkeä. Asukasluku on laskenut kymmenenä vuonna peräkkäin. Väestön alueellinen keskittyminen on samalla jatkunut. Kolmessa väestöltään suurimmassa kunnassa asui vuoden 2022 lopulla 52,6 prosenttia koko maakunnan asukkaista, eli 2,7 prosenttiyksikköä enemmän kuin kymmenen vuotta aiemmin. Vuosina 2012–2022 väestö on vähentynyt suhteellisesti eniten Järviseudun (-13,3 %) ja Suupohjan (-12,9 %) seutukunnissa. Sen sijaan Seinäjoen seutukunnan väkiluku on kasvanut 0,3 % vastaavalla aikavälillä. Etelä-Pohjanmaan väestöllinen huoltosuhte vuonna 2022 oli 74,4. Korkein kunnittainen huoltosuhte oli Lappajärvellä (104,3) ja matalin Seinäjoella (60,1).

Etelä-Pohjanmaalla väestökehityksen suunta kääntyi 2010-luvulla erityisesti muuttoliikkeen ja heikon luonnollisen väestönkasvun vuoksi. Syntyneiden lasten vuosittainen määrä on vähentynyt noin neljänneksellä vuodesta 2015. Syntyvyys oli kuitenkin maakuntien välisessä vertailussa yksi korkeimmista (1,48, 2023). Työikäisen väestön (15–64-vuotiaat) väheneminen on keskeinen haaste maakunnan elinvoimalle ja työllisyydelle, jossa merkittävänä on muuttoliike. Etelä-Pohjanmaan muuttotappiot ovat käytännössä kokonaan 15–24-vuotiaiden ikäryhmässä. Etelä-Pohjanmaa on kärsinyt 15–24-vuotiaiden ikäryhmässä muuttotappiota -4340 hlöä. vuosien 2017–2023 aikana. Yhteenlaskettu muuttotappio on maakunnista kaikkein suurin. Tämä on suurelta osin seurausta korkeakoulutuksen aloituspaikkojen alimitoituksesta suhteessa nuoriin ikäluokkiin.

Maakunnan väestökehityksen osalta vuonna 2024 vähenevän väestökehityksen trendi jatkui. Lokakuun loppuun mennessä luonnollinen väestönkehitys oli yhä vahvasti negatiivinen (-806) eikä syntyvyydessä ole nähty kasvua. Muuttotappiot kansallisessa muuttoliikkeessä pienenivät edellisestä vuodesta (-692) ja maahanmuutto pysyi yhä korkealla tasolla (+966). Kasvanut maahanmuuton määrä ei riitä nostamaan maakunnan väkilukua kasvuun, mutta se vaikuttaa myönteisesti työvoiman ja huoltosuhteen kehitykseen. Nettomaahanmuuton määrä maakunnassa on riittänyt maan sisäisten muuttotappioiden torjumiseen vuodesta 2021 lähtien. Pula vuokra-asunnoista on jatkunut yhä lukuisissa Etelä-Pohjanmaan kunnissa. Maahanmuutosta valtaosa on saapunut maakuntaan työn ja opiskelujen vuoksi ja mukana on myös saapunut perheenjäseniä, joka on lisännyt kuntien palvelutarpeita. Maahanmuuton määrä on kasvanut huomattavasti, mutta pitovoima ratkaisee lopullisen vaikutuksen väestökehitykseen. Etelä-Pohjanmaalla ulkomaan kansalaisten väestöstä on ollut maakunnista kaikkein pienin (3,0 %, 2023). Vuoden 2023 lopulla Etelä-Pohjanmaalla asui 5 746 ulkomaan kansalaista.

Tilastokeskuksen väestöennusteessa (2024) Etelä-Pohjanmaan väestön ennustetaan yhä vähenevän, mutta hitaammin. Merkittävä parannus oli väestöllisessä huoltosuhteessa ja työikäisten (15-64-vuotiaiden) määrässä. Seinäjoen kasvun ennakoidaan yhä jatkuvan. Seinäjoki onkin pisimpään väestöään yhtäjaksoisesti kasvattanut maakuntakeskus (1950-luvulta aina nykyvuosiin asti). Ennakkotietojen mukaan (M11) vuonna 2024 Seinäjoen kaupungin väkiluku kasvoi +386 hlö. Seinäjoen väkiluku oli vuonna 2024 lokakuun lopussa 66 556 hlö.

Uuden väestöennusteen osoittama kehityskulku luo toivoa siitä, että maakunnan väestörakennetta on mahdollista tervehdyttää ja väkiluvun vähenemistä hidastaa, mikäli tappioita maan sisäisessä muuttoliikkeessä kyetään vähentämään ja maahanmuuton määrää saadaan kasvatetuksi. Mahdollista myös on, että syntyvyydessä tapahtuu parempaa kehitystä tulevaisuudessa. Pysyvä muutos ja käänne väestökehityksessä edellyttää koko maakunnan veto- ja pitovoiman kasvattamista. Potentiaalisia muuttajia on houkuteltava ja vastattava maakunnassa asuvien – erityisesti nuorten toiveisiin. Seinäjoki on merkittävä kasvukeskus, ja kaupungilla on huomattava potentiaalia vahvistaa kansallista ja kansainvälistä vetovoimaansa.

2. Kestävä elinvoima ja investoinnit

- Maakunnassa on eniten yrittäjiä asukasta kohti ja Pk-sektorilla on merkittävä kasvupotentiaali
- Seinäjoella on kansallisesti merkittävin ruokateollisuuden keskittymä, vahva alan koulutuksen ja tki-toiminnan ekosysteemi ja erinomaiset edellytykset ruokaviennin kasvattamiseen
- Pk-yritysten suhdanneodotukset ovat heikot

Elinkeinot

Etelä-Pohjanmaa on yrittäjyydestä tunnettu maakunta (yrittäjiä/as 54/1000, 2022). Toiselta asteelta ja korkeakoulusta valmistuneissa yrittäjien osuus on maan kärkeä. Maakunnassa sijaitsee merkittäviä erikoistuneen teollisuuden keskittymiä kuten kansallisesti merkittävää puolustusteollisuutta. Maakunnan vahvimmat klusterit ovat teknologiateollisuus, elintarviketuotanto, sekä puutuote- ja huonekaluteollisuus. Huomionarvoista on, että maakunnassa on maan eniten teollisuusyrityksiä asukasta kohti (9,3/1000 as, 2022). Teknologiateollisuuden yrityksistä yli 80 % kuuluu kone- ja metalliteollisuuteen. Suunnittelu-, konsultointi- ja tietotekniikka-alojen osuus on hyvin vähäinen. Yrityskentän uusiutuminen on Etelä-Pohjanmaalla keskeinen haaste.

Etelä-Pohjanmaan houkuttelevuus investointiympäristönä on parantunut kestävän energiantuotannon merkittävän kasvun myötä. Etelä-Pohjanmaalla investointien osuus bkt:sta (investointiaste) on ollut n. 20-25% ja se on pysynyt merkittävästi suurempana kuin monissa verrokkimaakunnissa. Ruoka-alan (maatalous, teollisuus) investoinnit ovat vuositasolla maan korkeimmat (yli 200 milj. euroa). Myönteistä on, että ruoka- ja teknologiateollisuudessa on tehty merkittäviä investointeja (mm. Valio, Atria, Mäkelä Alu).

Etelä-Pohjanmaalla on maan merkittävin ruoka-alan teollisuuden keskittymä. Elintarviketeollisuuden liikevaihto oli Seinäjoella vuonna 2022 lähes 1,8 mrd. euroa, joka tarkoittaa, että pelkästään Seinäjoen osuus koko maan liikevaihdosta oli lähes 15 %. Maakunnassa on Suomen ruokaviennin kärkiyritysten Atrian ja Valion tehtaiden lisäksi vahvan potentiaalisen kasvun omaava pk-yrityskenttä ja Seinäjoen kehitysyritys Into Seinäjoki on panostanut merkittävästi ruoka-alan ja vientitoiminnan kehittämiseen. Elintarvikeala on keskiössä maakunnan ja Seinäjoen kaupungin strategioissa, ruokaviraston pääkonttori sijaitsee Seinäjoella ja maakunnan korkeakoulu-yhteisö on vahvasti profiloitunut ruoka-alan koulutukseen ja tki-toimintaan.

Elintarviketeollisuus työllistää maakunnassa suoraan noin 3800 henkilötyövuotta ja ruoka-alalla on yli 30 % maakunnan kaikkien alojen toimipaikoista, henkilöstöstä ja liikevaihdosta. Maatalouden ja elintarviketeollisuuden investoinnit ovat vuositasolla yhteensä yli 200 miljoonaa euroa ja volyymiltaan ne ovat olleet 2010-luvulla maan suurimmat. Ruoka-alan vahvuutena ovat tuotannon laadunhallinta, jäljitettävyyden, turvallisuuden, puhtaus ja palveluratkaisut. Seinäjoen tutkija- ja asiantuntijayhteisössä työskentelee noin 200 ruoka-alan asiantuntijaa. Ruoka-alan ekosysteemi on vahvistumassa.

Alkutuotannossa kannattavuuskurimus on jatkunut. Haasteena on ollut energian, polttoaineiden, rehun ja lannoitteiden hintojen rakettimainen nousu. Kustannustaso koko ruokaketjussa pysyy korkeana. Yrittäjätulon ennustetaan pysyvän heikkona ja tilojen välisten erojen arvioidaan kasvavan.

Kokonaisuutena maakunnan pk-yritysten suhdanneodotukset ovat olleet viime vuosina heikkoja ja odotukset tulevasta ovat olleet varovaisia. Kiristynyt kilpailutilanne, yritysten tarjoustoiminnan vaikeutuminen, pula osaavasta työvoimasta ja kustannusten nousu ovat vaikuttaneet odotusarvoihin. Syksyn 2024 PK-yritysbarometrissa Etelä-Pohjanmaalla kannattavuutta, liikevaihtoa, suhdannenäkymiä, investointien arvoa sekä henkilökunnan määrää mittaavat saldoluvut olivat yhä hyvin heikot. Talouden epävarmuus ja epävakaa geopoliittinen tilanne heijastuvat markkinoihin edelleen. Tilanne voi kuitenkin muuttua nopeasti.

Tki-toiminta ja osaava työvoima

SeAMK:n tki-ympäristöt ja EPANET-professuurit ovat vahvistaneet alueen tutkimusyhteisöä. T&K-menojen määrä oli vuonna 2023 55,6 milj. €. Asukasta kohden T&K-menot asukasta kohti ovat toiseksi matalimmat (292 €/asukas, 2023). Elinkeinoelämän panostukset ovat kuitenkin korkeat n. 70–80 % alueen kokonaispanostuksista. Niukat tutkimusresurssit käytetään maakunnassa tehokkaasti hyödyksi, mikä ilmenee patenttien korkeana määränä suhteessa T&K-resursseihin. Tki-toiminnan lisäämiselle on potentiaalia maakunnan yritys-kentällä.

Etelä-Pohjanmaalla yhteistyö julkisen sektorin, koulutustoimijoiden ja elinkeinoelämän kesken on merkittävä vahvuustekijä. Yrityskeskittymillä ja on kiinteät yhteydet alueen korkeakoulutoimijoihin mm. professuurien rahoituksen ja ekosysteemeillä tki-toiminnan kautta. Seinäjoen kaupungin ekosysteemisopimuksen teemat kytkeytyvät ruoka-alan ja teollisuuden uudistumiseen ja kasvuun, jossa yhteistyö on tiivistä FoodTeam ja TechTeam-verkoston kanssa. Järvisuudulla toimii vakiintunut metalliteollisuuden ekosysteemi, La Alucenter.

Etelä-Pohjanmaan työllisyysaste on lukeutunut maan korkeimpiin jo useita vuosia. Työllisyysaste oli työvoimatutkimuksen mukaan Etelä-Pohjanmaalla vuonna 2023 Manner-Suomen kolmanneksi korkein (75,9 %). Työttömyysaste oli lokakuussa 2024 maan toiseksi matalin (7,4 %). Vuonna 2024 työllisyys on heikentynyt erityisesti Suupohjassa ja Kuusiokuntien seuduilla, joissa on ilmennyt useita rakennusalaan kytkeytyvien tehtaiden lopettamisia ja nämä yhdistettynä yleiseen suhdannetilanteeseen ovat aiheuttaneet näillä seuduilla paikallisen rakennemuutostilanteen.

Maakunnassa osaajia tarvitaan kaikilla koulutusasteilla ja työmarkkinat Etelä-Pohjanmaalla kaipaavat monipuolisuutta. Elinkeinoelämä ja teollisuus ovat vahvasti erikoistuneita, palvelusektorin osuus työpaikoista on maan matalin ja valtion työpaikkojen osuus on maan matalin (2,2 %, 2022). Kuntasektorilta eläköityvien määrä kasvaa ja poistuma teknologiateollisuudessa on jo suurempi kuin alalle tulevien nuorten määrä. Korkeakoulutettujen erityisosaajien ja avainhenkilöiden rekrytointi on haastavaa ja ammattiosaajia tarvitaan erityisesti teollisuudessa. Työvoimapula-aloina on korostunut viime vuosina SOTE-ala, ravintola-ala, teollisuus elintarvikesektori ja ICT-alat.

Nykyhetken ja tulevaisuuden kannalta keskeisin rakenteellinen ongelma on, että Etelä-Pohjanmaalla on selvästi kaikkein vähiten korkeakoulutuksen aloituspaikkoja suhteutettuna 19–21-vuotiaiden ikäryhmään (0,67, 2023). Maakunnan alimitoitettujen aloituspaikkamäärien kytkeytyvät yritysten matalaan tuottavuuteen ja on keskeisenä tekijänä työvoimapulan takana. Tuoreimpien tietojen mukaan aloituspaikkojen osalta takamatka on kasvanut ja ero on huomattava jopa toiseksi viimeisenä olevaan maakuntaan. Eron kuromiseen ei riittäisi edes 500 aloituspaikan vuosittainen lisäys.

Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus väestöstä on Etelä-Pohjanmaalla maakunnista kolmanneksi matalin (27 %), mutta huolestuttavaa on, että nuorten aikuisten (25–34 v.) koulutustaso on laskenut 2010-luvun aikana maakunnista viidenneksi eniten (2,9 prosenttiyksikköä). Etelä-Pohjanmaalla on tällä hetkellä yli tuhat nuorta korkeakoulutettua vähemmän kuin 2010 (6038 hlö. 2023). On kuitenkin huomioitava, että 25–34-vuotiaiden koulutustaso (30,4 %) on korkein, kun vertaillaan maakuntia, joissa ei ole omaa yliopistoa. Etelä-Pohjanmaalla valmistuneet työllistyvät ja sijoittuvat maakuntaan poikkeuksellisen hyvin, jonka ansiosta korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden osuus on pysynyt laskusta huolimatta kohtuullisena.

Pitemmällä aikavälillä työvoiman heikentynyt saatavuus tulee jatkossakin muodostamaan kasvun esteen alueen elinkeinoelämälle. Korkeakoulutuksen aloituspaikkojen poikkeuksellisen vähäinen määrä suhteessa nuoriin ikäluokkiin on keskeinen tekijä, joka kärjistää maakunnan työvoimapulaa. Lisäksi on selvää, että maakunnan työvoimarakenteen ei ilman maahanmuuton pysyvää kasvua kykene vastaamaan alueen toimijoiden rekrytointitarpeisiin. Tämä on huomioitu maakunnan toimijoiden keskuudessa. Valtion rahoittamien uusien aloituspaikkojen määrä on jäänyt riittämättömäksi, jonka vuoksi Etelä-Pohjanmaan jokainen kunta, Etelä-Pohjanmaan liitto sekä Kuortaneen Säästöpankkisäätiö ovat rahoittaneet Seinäjoen ammattikorkeakoulun uusia aloituspaikkoja. Valtion lisärahoitukselle on yhä huomattava tarve, jotta SeAMKn kärkialojen (Sote, tradenomit, ICT-ala) tutkintomääriä voidaan kasvattaa vastaamaan alueellisia koulutustarpeita ja kysyntää.

Lisäksi keskeistä on yliopistokeskuksen aseman vahvistaminen tutkimuspalvelujen tuottajana ja maisteriohjelmien lisääminen. Korkeakoulutukseen panostamisella vastataan työmarkkinoiden kysyntään sekä vahvistetaan alueen innovaatiokyvykkyyttä ja elinkeinoelämän uudistumista.

3. Hyvinvoiva väestö ja yhteisöt

- Sairastuvuus on keskimääräistä korkeampi ja ikääntyminen kiihtyy
- Nuorten fyysinen ja henkinen hyvinvointi huolena
- Sote-palvelujen työntekijöiden saatavuus on heikentynyt.

Etelä-Pohjanmaan terveysindeksin ikävakioidu työkyvyttömyysindeksi oli vuosina 2020–2022 hyvinvointialueista seitsemänneksi korkein eli 122. Indeksiluku oli läntisen Suomen hyvinvointialueista heikoin ja nousi edellisvuoteen verrattuna 1,4 prosenttia. Etelä-Pohjanmaan terveysindeksin ikävakioidu sairastavuusindeksi oli vuonna 2022 108,6 eli hyvinvointialueista 7. korkein ja sairastavuusindeksi oli läntisen Suomen hyvinvointialueista heikoin. THL:n Alueellinen asiantuntija-arvio, syksy 2024-raportin mukaan Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue on jatkanut toiminnan uudistamista. Päätöksenteko sinänsä on ollut aktiivista, mutta taloudellisesti merkittävät uudistukset eivät vielä toistaiseksi ole ottaneet suuria harppauksia.

Alueellisen palvelujärjestelmän selkeyttäminen on kehitysvaiheessa. Yhteistyörakenteet ennaltaehkäisevien sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävien palvelujen, perustason palvelujen ja erityistason palvelujen välille on luotu vain osittain. Strategisten suunnitelmien puuttuminen näkyy yhdyspintatyön hajanaisuutena ja kuntakohtaisuutena. Panostukset elintapaohjaukseen tukevat väestön omaa toimijuutta hyvinvointiin liittyvissä asioissa. Väestön keskimääräistä korkeampi palvelutarve kuvastaa tarvetta vahvistaa hyvinvointia ja terveyttä edistävien palvelujen painoarvoa palvelujärjestelmässä.

Terveyspalvelujen saatavuus on pysynyt verrattain hyvällä tasolla. Digitaalisten asiointimahdollisuuksien laajentuminen niin sosiaali- kuin perusterveydenhuollon palveluihin oli merkittävä ja pitkään kaivattu panostus perustason palvelujen ja asiakaslähtöisyyden vahvistamiseen. Kasvavia vaikeuksia ilmeni kuitenkin

lastensuojelua ja aikuissosiaalityötä koskeissa määrärajoissa. Näiden ratkaiseminen edellyttää vaikuttavia toimia, jotta myös sosiaalipalvelujen yhdenvertainen saatavuus voidaan varmistaa.

Asiakkaiden tilanteen tehokasta haltuunottoa ja ohjaamista tarkoituksenmukaisesti palveluihin edistettiin selkiyttämällä asiakasohjausta sekä laajentamalla digitaalisia asiointimahdollisuuksia. Lisäksi on tehostettu asiakas- ja potilasvirtojen hallintaa, ja siirtymät palvelujen välillä ovat sujuvoituneet.

Alue on ponnistellut henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden varmistamiseksi. Uutena avauksena käynnistyi muun muassa kansainvälinen rekrytointi laajemmassa mittakaavassa. Toimet rekrytoinnin tehostamiseksi ja vetovoiman vahvistamiseksi eivät kuitenkaan ole tuottaneet toivottua tulosta, ja henkilöstötilanne on pysynyt haasteellisena. Tämä vaikeuttaa hyvinvointialueen mahdollisuuksia keventää palvelurakenteita ja vahvistaa omaa palvelutuotantoa. Myös toistuvat yhteistoimintaneuvottelut ovat uhka henkilöstön työhyvinvoinnille. Hyvinvointialueen palvelurakennetta on kevennetty lisäämällä erityisesti matalan kynnyksen palveluja ja kotiin vietäviä palveluja. Mielensterveys- ja päihdepalveluissa perustaso kykenee, erikoissairaanhoidon tuella, vastaamaan yhä useamman asiakkaan hoidosta.

Perusterveydenhuollon rooli alueen palvelujärjestelmässä on perinteisesti ollut vahva, ja palvelutarpeisiin suhteutettujen kustannusten valossa kehitys näyttää jatkuneen, mikä on linjassa valtakunnallisten tavoitteiden kanssa. Erikoissairaanhoidon kustannukset puolestaan ovat merkittävästi vähentyneet. Ikääntymiskehityksen myötä ikääntyneiden palvelukokonaisuuteen ja -rakenteeseen kohdistuu merkittäviä uudistamispaineita. Myöhemmin jää arvioitavaksi, miten vasta valmisteltu kehittämissuunnitelma vastaa tähän haasteeseen.

Lasten, nuorten ja perheiden palvelujen palvelutarpeeseen suhteutetut kustannukset ylittävät maan keskitason ja kustannusten kasvu on ollut huomattavaa. Kehittäminen on kuitenkin oikeansuuntaista avopalvelujen ja kevyempien palvelujen vahvistuessa. Vammaispalvelujen rakennemuutosta on tarpeen vauhdittaa. Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella on painetta palvelujen uudelleenjärjestämiseen ja kustannustehokkuuden parantamiseen.

Tilastokeskuksen tietojen mukaan Etelä-Pohjanmaan asuntokuntien käytettävissä olevien rahatulojen mediaani vuonna 2022 oli 34 446 euroa. Tämä oli 98,7 % koko maan tasosta, ollen 7. korkein maakunnista. Asuntokunnat saivat Etelä-Pohjanmaalla tulonsiirtoja keskimäärin 16 080 euroa (koko maa 16 015 euroa). Erityisesti sairausajan toimeentuloturvaan ja toimintarajoitteisuuteen liittyvät tuet ylittivät maakunnassa valtakunnalliset keskiarvot suhteellisesti eniten.

4. Vetovoimainen elinympäristö ja monimuotoinen luonto

Ympäristön kestävä kehitys

- Ruoka-alan osuus arvonlisäyksestä on maakunnista kaikkein suurin
- Ilmastonmuutokseen varautuminen erityisesti ruuantuotannossa ja toimenpiteiden oikeudenmukaisuus
- Sähköntuotanto on maakunnassa lähes nelinkertaistunut vuodesta 2013 tuulivoiman ansiosta
- Maakunnassa on suunnitteilla arviolta yli 10 mrd. euron investoinnit puhtaaseen energiaan

Etelä-Pohjanmaan asukaskohtaiset kasvihuonekaasupäästöt ovat maakunnista korkeimmat (10,3 tCO₂e/asukas, ennakkotieto 2023). Vuoden 2023 ennakkotietojen perusteella suurimmat päästölähteet ovat maatalous (43,6 %), tieliikenne (19,6 %) ja lämmitysratkaisut (ml. kaukolämpö, öljylämmitys, muu lämmitys) (18,4 %). Kokonaispäästöt ovat laskeneet vuosien 2005–2023 välillä yli 23 %. Ainoastaan maatalouden päästöt ovat tarkasteluvälillä kasvaneet. Eniten ovat vähentyneet raideliikenteen (73 %), kulutussähkön (65 %) ja öljylämmityksen (61 %) päästöt. Kulutusperusteisella laskentatavalla mitattuna Etelä-Pohjanmaan päästöt ovat maakuntien keskitasoa (Syke 2023). Kulutusperusteinen laskentamalli huomioi esimerkiksi maataloustuotteiden kulutuksen maantieteellisen kohdentumisen, ja antaa siten oikeudenmukaisemman kuvan alueiden ja kuntien välisistä päästöeroista.

Ruoka-alan osuus bkt:sta on Etelä-Pohjanmaalla maakunnista suurin, ja maatalouden ja elintarviketeollisuuden yhteenlaskettu osuus alueen kokonaistuotannosta on 21 %. Etelä-Pohjanmaalla asuu n. 3,4 % Suomen väestöstä, mutta maakunnassa tuotetaan merkittävä määrä Suomen ruuasta (esimerkiksi 36 % broilerista, 14 % viljasta ja 22 % perunasta). Ruokaketjussa suurin päästövähennyspotentialiaali on alkutuotannossa, jossa on alueella käynnissä kehittämishankkeita ilmastoviisaaseen ruuantuotantoon liittyen. Etelä-Pohjanmaalla turvemaiden päästöjen vähentäminen on keskeistä, koska turvemaiden osuus maakunnan maatalousmaa-alasta on n. 16 % (turvepeltoja maakunnista 2. eniten) ja yksityismaiden puustosta n. 30 % on suometsissä. On mahdollista, että maataloustuotanto alueella lisääntyy seuraavina vuosikymmeninä. Turvepelloilla päästöjen pienentämiseksi tarvitaan toimia mm. pohjaveden pinnan nostamiseksi ja kasvipeitteisyyden lisäämiseksi, ja

suometsissä mm. veden pinnan tason optimointiin. Päästövähennystavoitteiden saavuttaminen edellyttää mm. tukitoiminnan ongelmien ratkaisemista ja hiiliviljelyn edistämistä.

Eryteisesti maatalous on haavoittuvainen ilmastonmuutoksen vaikutuksille ja tuotannossa onkin yhä enemmän varauduttava mm. pitkiin helle- ja kuivuusjaksoihin. Muuttuvissa ilmasto-oloissa peltomaan hyvän kasvukunnon, rakenteen ja vesitalouden merkitys korostuvat. Päästöjen vähentämisen ja ilmastonmuutokseen sopeutumisen ongelmana on toimenpiteiden toteuttaminen oikeudenmukaisesti huoltovarmuus turvaten. Toimijoiden tietoisuutta ilmatoriskeitä tulisi lisätä. Etelä-Pohjanmaalle laaditaan parhaillaan maakunnallista ilmastonmuutokseen sopeutumis suunnitelmaa, jossa mm. tunnustetaan kuntakohtaisesti merkittävimmät ilmatorismit ja haavoittuvuudet sekä löydetään toimivia keinoja sopeutumiseen.

Etelä-Pohjanmaalla on käynnissä voimakas energiantuotantojärjestelmän muutos. Tuulivoiman tuotanto on kasvanut voimakkaasti. Vuonna 2023 tuulivoimalla tuotettiin jo 86,5 % alueen omasta sähköntuotannosta ja osuus koko maan tuulivoiman tuotannosta oli 11,7 %. Kokonaissähköntuotanto on maakunnassa kasvanut vuoteen 2013 verrattuna lähes nelinkertaiseksi ja vuonna 2023 Etelä-Pohjanmaan oma sähköntuotanto kattoi 93,8 % maakunnan sähkönkulutuksesta. Kasvu tulee jatkumaan edelleen tulevana vuosina esimerkiksi uusien laajojen aurinkovoima-alueiden käyttöönoton myötä. Kestävään energiantuotantoon (tuuli-, aurinko-, biovoima) on suunnitteilla julkisesti saatavilla olevien lähteiden perusteella arviolta yli 10 mrd. euron arvosta investointeja. Tarve sähköntuotanto- ja siirtoinfrastruktuurin kehittämiseksi on edelleen lähivuosina suuri, ja tähän liittyy merkittäviä haasteita esimerkiksi maanomistajakorvauksiin, maisemahaittoihin ja ympäristövaikutuksiin liittyen. Tämän vuoksi tuulivoiman yhteiskuntalojen kohdentuminen tuulivoiman sijaintipaikkakunnalle on keskeistä.

Muita Etelä-Pohjanmaan energiantuotantojärjestelmän muutoksen erityisteemoja ovat biokaasun tuotannon ja käytön lisääminen, energian sektori-integraatio esimerkiksi maatalouteen ja elintarviketeollisuuteen sekä hajautetun energian pientuotannon kehittäminen. Lantaa ja maatalousjätettä on alueella riittävästi, mikä tekee biokaasulaitosinvestoinneista varteenotettavia juuri tälle alueelle, ja edellytykset biokaasuekosysteemin rakentumiselle ovat hyvät. Biokaasuinvestointeja on vireillä mm. Kauhajoella, Seinäjoella ja Kurikassa. Esimerkiksi Valion ja St1:n yhteisyritys Suomen Lantakaasu Oy on aloittanut Nurmon biokaasulaitoskokonaisuuden rakentamisen Seinäjoelle (käyttöönotto 2026). Hankkeelle on myönnetty valtion energiainvestointitukea 9,4 miljoonaa euroa. Biokaasuhankkeiden toteutuminen vaatii valtion aktiivista roolia mm. investointien tukemisessa ja alempiasteisen tieverkon ylläpidossa.

Etelä-Pohjanmaan kasvavalla sähkön ja bioenergian tuotannolla sekä biotalouden vahvistamisella on huomattava aluetaloudellinen potentiaali, joka on pystyttävä hyödyntämään esimerkiksi kehittämällä vetytaloutta. Kiertotalouden kannalta merkittävät toimialat ovat agrobiotalous sekä metsä- ja puutuoteteollisuus. Kiertotalousosaamisen ja liiketoiminnan kasvattamisessa on alueella potentiaalia. Toimiin on ryhdytty mm. Seinäjoen ammattikorkeakoulussa, jonka strategiassa kiertotalous on nostettu yhdeksi nousevaksi alaksi, mikä näkyy myös opintojen sisällöissä.

Maakunnan luonnon monimuotoisuutta heikentävät elinympäristöjen laadullinen heikkeneminen ja väheneminen voimakkaan maankäytön myötä. Esim. maakunnan metsämaiden kankaista puuntuotannon ulkopuolella on vain 1,7 % ja lahopuun määrä on alle puolet Etelä-Suomen keskiarvosta. Valtaosa maakunnassa esiintyvistä suoluontotyypeistä on uhanalaisia ja suojelualueita on vähän. Toimia tarvitaan mm. soiden suojeluun ja ennallistamiseen, perinnebiotooppien kunnostamiseen sekä metsäisten elinympäristöjen suojeluun ja hoitoon. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota elinympäristöjen kytkeytyneisyyteen. Toimilla edistetään ilmastonmuutokseen sopeutumista mm. mahdollistamalla lajiston levittäytymistä ja parantamalla alkutuotannon muutoskestävyyttä.

Metso- ja Helmi-ohjelmien avulla on pysytty parantamaan suojelutilannetta ja esimerkiksi ekojärjestelmätuen avulla maatalouden luontotoimia, ja vastaavien ohjelmien rahoitus on turvattu myös tulevaisuudessa. Maakunnan maista suurin osa on yksityisomistuksessa, esimerkiksi metsätalousmaasta 89 %, joten tiedon välittäminen maanomistajille on tärkeää. Maakuntaan ollaan laatimassa luonnon monimuotoisuuden toimeenpanosuunnitelmaa, jossa määritellään alueellisia toimenpiteitä luontokadon pysäyttämiseksi.

Etelä-Pohjanmaan pintavesien tilan parantaminen vaatii toimia, sillä alueen muutoksille herkäät järvet ja pääosin voimakkaasti muutetut joet ovat tyydyttävässä tai välttävissä kunnossa. Vesistöjen tilaan vaikuttavat etenkin maa- ja metsätalous, haja-asumisen kuormitus ja turvetuotanto sekä erityispiirteenä happamat sulfaattimaat. Maakunnassa tehdään toimia tulvasuojelun edistämiseksi, mikä korostuu ilmastonmuutoksen myötä syys- ja talvitulvien lisääntyessä. Valtion vesistö rakenteilla on erityinen merkitys maakunnassa tulvasuojelun kannalta.

Alue- ja yhdyskuntarakenne sekä liikenne- ja viestintäyhteydet

- Pääväylien investointeja tarvitaan ja maakunnassa on vakava huoli myös alemman asteen tieverkon tilasta
- Vakavasti loukkaantuneiden määrä suhteessa asukaslukuun oli selvästi maan korkein vuosien 2017-2022 välillä
- Kiinteän laajakaistan saatavuus on parantunut huomattavasti

Etelä-Pohjanmaa on Suomen maaseutuvaltaisain maakunta, väestöstä 44,2 prosenttia asuu ydinmaaseudulla. Maakunnassa asutus on keskimääräistä hajautuneempaa ja taajama-aste (74 %) on maan keskiarvoa (86 %) selkeästi alhaisempi. Väestö jakautuu eri puolille maakuntaa varsin tasaisesti, mutta asutus on keskittynyt yhä enemmän taajamiin ja etenkin maakuntakeskus Seinäjoelle (n. 34 % väestöstä). Väestön väheneminen ja keskittyminen heikentää reuna-alueiden elinolosuhteita, ja maakuntakeskuksessa puolestaan investointipaineet ovat suuret. Taajama-alueet ovat laajentuneet ja hajautuneet, mikä tekee esimerkiksi liikenteen palveluiden toteuttamisesta kallista ja tehotonta. Muulla alueella toimivan joukkoliikenteen järjestämisen kannalta haasteena on erityisesti väestöpohjan kapeus. Liikenteen päästöt (386,4 ktCO₂e, ennakkotieto 2023) muodostavat noin 19 % Etelä-Pohjanmaan kasvihuonekaasupäästöistä. Haasteena on luoda kestävästä yhdyskuntakehitystä huolehtien koko maakunnan elinvoimasta ja kehityksestä.

Etelä-Pohjanmaan liikennejärjestelmän ja saavutettavuuden rungon muodostavat TEN-T-ydinverkkoon ja Pohjanmeri–Itämeri-ydinkäytävään kuuluva päärata, kehityskäytävälle Kauhajoki–Seinäjoki–Kauhava sijoittuvat valtatie 3 ja 19 sekä kantatie 67. Huomattava osa liikenteestä on poikittaisliikennettä valtateillä 18 ja 16. Etelä-Pohjanmaa on tärkeä pitkämatkaisen liikenteen kauttakulkureitti, erityisesti vt3/vt19 etelä-pohjoissuunnassa. Tieosuuksille on leimallista, että liikenteessä sekoittuvat alueellinen liikenne (mm. työmatkapedelöinti), pitkämatkainen raskas liikenne ja maatalouteen liittyvä hidas liikenne. Liikenteen välityskyvyn, liikenneturvallisuuden ja raskaan liikenteen sujuvuuden kannalta keskeisille yhteysväleille tarvitaan ohituskaistoja sekä 2+2-kaistaisia tieosuuksia. Kanta- ja seututieverkoston merkitys on keskeinen varsinkin seutu- ja kuntakeskusten yhteyksien kannalta. Liikennejärjestelmän kehittämiseksi on tehty pitkäjänteistä työtä erityisesti ylimaakunnallisella ja maakunnallisella tasolla ja maakuntakaavoituksessa.

Liikkuminen perustuu Etelä-Pohjanmaalla henkilöauton käyttöön. Maanteiden liikennesuoritteiden osuus on noin 4,6 % koko maan suoritteista. Henkilöautoilun osuus päivittäisistä matkoista on maakuntatasolla 77 %, pyöräilyn 8 %, jalankulun 11 % ja joukkoliikenteen 3 % (HLT 2021). Henkilöauton käyttöön perustuvat työmatkat ovat pidentyneet, ja pedelöinti erityisesti Kauhajoki–Seinäjoki–Kauhava-linjalla sekä Vaasan ja Seinäjoen välillä on runsasta. Yli 70 % työpaikoista on sijoittunut Kauhajoki–Seinäjoki–Kauhava-kehityskäytävälle. Liikenteen päästöjen vähentämiseen tulee pyrkiä vaikuttamaan paitsi kehittämällä uusia liikkumispalveluita ja edistämällä ympäristöystävällisiä liikenteen käyttövoimia, myös vähentämällä liikkumistarpeita siten, ettei toimeliaisuus vähene. Tähän voidaan vaikuttaa muun muassa etätöitä lisäämällä. Tulevaisuudessa kestävien kulkumuotojen innovatiiviset mahdollisuudet liittyvät esimerkiksi lähijunaliikenteen, sähköisen lentämisen ja sähköavusteisen kevyen liikenteen kehittämiseen. Kävelyn ja pyöräilyn väyliä on rakennettu Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen alueella 785 km (n. 9 % maantieverkosta). Matkaketjujen palvelutason parantaminen vaatii Seinäjoen asemanseudun kokonaisvaltaisen kehittämisen jatkamista.

Väyläverkkojen kehittämisen painopiste tulee entistä enemmän olemaan päätte- ja rataverkon palvelutason parantamisessa, joukko- ja kevyen liikenteen houkuttelevuuden lisäämisessä ja nykyisen infrastruktuurin ylläpidossa. Maakunnassa korostuu vähäliikenteisen tieverkon kunnossapito hajautuneen asumisen ja elinkeinotoiminnan, erityisesti maa- ja metsätalouden sekä energiantuotannon kannalta. Etelä-Pohjanmaan suurien investointien kärkihankkeet ovat valtatie 19 ja kantatie 67 palvelutason kehittäminen, valtatie 3 Seinäjoki–Tampere-ratayhteyden kehittäminen sekä Seinäjoki–Vaasa–Jyväskylä-yhteyden kehittäminen sisältäen sekä valtatie 18 että ratayhteyden.

Maakunnassa on vakava huoli alemman asteen tieverkon kunnossapidosta ja siihen ohjautuvista määrärahoista. Myös tieverkon ajantasaisia, kehittämisinvestoinnit mahdollistavia yleis- ja tiesuunnitelmia, on tarpeeseen nähden huolestuttavan vähän. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen alueella lähes 30 %:lle tieverkkoa ei ole tehty minkäänlaisia parannustoimia maantien ottamisen (yleisesti 1940–1960-luvuilla) jälkeen. Huonokuntoisten maanteiden määrä on alueella jo noin 1190 kilometriä (2024), 14 % koko alueen maantieverkosta. Tiestön korjausvelkakohteeksi on merkitty noin 690 km maanteitä. Huonokuntoisten siltojen määrä on lisääntynyt ELY-keskuksen alueella 59 kpl. (2015) 81 kpl. (2023). Vaikka trendi on laskeva, niin Etelä-Pohjanmaalla vakavasti loukkaantuneiden määrä suhteessa asukaslukuun oli vuosina 2017–2022 selvästi maan korkein.

Maakuntien välillä on merkittävät erot laadukkaissa viestintäyhteyksissä. Kysymys on merkittävä erityisesti maaseutualueiden elinvoiman kannalta. Tilanne Etelä-Pohjanmaalla on parantunut ja 1000 Mbit/s laajakaistan saatavuus on 67 % (maan 8. korkein). Puutteita on kuitenkin yhä saatavuudessa. Langattomien verkkojen kattavuudessa on ilmennyt lisääntyneitä puutteita 3G-verkon purkamisen myötä. Junakuuluvuudessa on edelleen puutteita pääradallakin erityisesti Seinäjoen ja Parkanon välisellä rataosalla.